

AB

Alain Badiou door Alain Badiou

Ode aan de filosofie

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 j°. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Vertaald door
Peter
Cockelbergh
& Bas
Matthynssens

Inhoud

Voorwoord	7	
Deel 1		
GEBEUREN, WAARHEID, SUBJECT – EEN GESPREK		
I. Wat is filosofie?	13	
II. Hoe wetenschap, kunst, liefde & politiek filosofie mogelijk maken	17	
III. De waarheidsprocedure in vijf sleutelconcepten: waarheid, zijn & gebeuren, subject & trouw	24	
IV. Geschiedenis van de filosofie: van Plato tot Wittgenstein	34	
V. 'De wereld veranderen' / 'De jeugd corrumperen'	42	
VI. Gelijkheid, universaliteit & emancipatie: de communistische hypothese	48	
Deel 2		
FILOSOFIE TUSSEN WISKUNDE EN POËZIE – DERTIEN STELLINGEN		55
Deel 3		
ONTOLOGIE EN WISKUNDE – EEN LEZING		
I. Filosofie en haar mogelijkheidsvoorwaarden	73	
II. Situaties	75	
III. Ontologieën	78	
IV. Over <i>L'Être et l'événement</i> (1988)	84	
V. Over <i>Logiques des mondes</i> (2006)	95	
VI. Over <i>L'Immanence des vérités</i> (2018)	108	

Colofon

Alain Badiou door Alain Badiou, Nederlandse vertaling
© Uitgeverij Parrèsia, Amsterdam 2021

Vertaling van de uitgave *Alain Badiou par Alain Badiou*
© Presses universitaires de France, Parijs 2021

Verzorging omslag en binnenwerk:
Meeusontwerpt

ISBN 978-90-73040-13-7
NUR 730
www.uitgeverijparresia.nl

VOORWOORD

Dit boek is tot stand gekomen dankzij de aanzienlijke inspanningen en vastberadenheid – die me overigens zeer ontroerd hebben – van Nederlandstalige vrienden om van mijn oeuvre een helder en blijvend referentiepunt voor jongeren te maken. Met ‘oeuvre’ doelen ze in de eerste plaats op mijn metafysica in drie delen: *L’Être et l’événement* (1988), *Logiques des mondes* (2006) en *L’Immanence des vérités* (2018). Het spreekt voor zich dat het denken uit deze omvattende en moeilijk doordringbare werken verheldering vooraf nodig heeft, zeker wanneer men zich tot jongeren of, meer algemeen, tot een zo breed mogelijk publiek richt. Om deze trilogie toegankelijk te maken, hebben deze vrienden, die beiden ook voortreffelijke leraren zijn, gebruikgemaakt van kortere en meer didactische tekstvormen zoals die van de lezing en het gesprek. Uit een grote verzameling mogelijke teksten hebben ze – zonder inhoudelijke toegevingen te doen – een selectie gemaakt die volgens hen conceptuele helderheid combineert met een krachtige, systematische visie. Op die manier komen niet alleen de grote vraagstukken uit mijn denken aan bod – het zijn en universaliteit, singuliere gebeurtenissen en de wereld waarin ze zich voordoen, het subject en waarheden, de oneindigheid en het absolute –, maar ook de steeds terugkerende verbanden tussen deze noties en het wezenlijk creatieve handelen waartoe de mens in staat blijkt: wetenschap, in het bijzonder wiskunde; kunst, in het bijzonder poëzie; politiek, in het bijzonder het communisme; liefde, ten slotte, en haar ongeëvenaarde toewijding aan het zijn van de ander.

De samenstellers van dit boek hebben de teksten zodanig gekozen dat ze een goed uitgestippelde reis door mijn filosofie vormen. Een dergelijk boek bestaat vandaag de dag volgens mij nog niet, en ik moet zeggen dat ik ook bijleer over mijzelf wanneer ik het lees en herlees. Het toont hoezeer een oprechte toewijding aan de ander, dat wil zeggen aan het overbrengen van een boodschap aan die ander, onontbeerlijk is om een filosofisch oeuvre toegankelijk te maken. Ik heb daarom ook heel dierbare herinneringen aan de ontmoeting die de samenstellers van dit boek in Brussel organiseerden met hun leerlingen. Door hun blik, hun aandacht en hun vragen begreep ik dat deze jongeren me als auteur echt tot leven brachten, in hun bewustzijn en in hun projecten.

Ik wil beide vrienden dan ook bedanken dat zij mij, en met mij alle anderen, deze onverwachte en overtuigende inleiding hebben geschonken tot datgene waaraan ik een wezenlijk deel van mijn denken, spreken en schrijven heb gewijd.

Alain Badiou

VERANTWOORDING

Het gesprek 'Gebeuren, waarheid, subject' vond plaats op 18 juni 2019 in Parijs tussen Alain Badiou, Isabelle Vodoz, Bas Matthynssens en Peter Cockelbergh.

'Filosofie tussen wiskunde en poëzie' is een lezing gehouden op 9 mei 2019 in Brussel, naar aanleiding van een schoolsymposium rond Alain Badiou getiteld 'Filosofie en haar mogelijkheidsvoorwaarden'. Dat symposium werd georganiseerd door Peter Cockelbergh en Bas Matthynssens samen met de leerlingen en oud-leerlingen van Scholen Da Vinci (GO! Sint-Niklaas). Oorspronkelijk was 'Filosofie tussen wiskunde en poëzie' een Engelstalige lezing, die nadien door Isabelle Vodoz naar het Frans werd vertaald.

'Ontologie en wiskunde' is een lezing gehouden op 17 juni 2019 aan de Université Américaine in Parijs.

De drie teksten werden grondig herwerkt en herzien voor dit boek.

DANKWOORD VAN DE VERTALERS

Dit boekje zou het daglicht nooit hebben gezien zonder de hulp van heel wat betrokkenen. De vertalers wensen daarom in de eerste plaats Alain Badiou te bedanken, maar ook Laurent de Sutter en Lilya Aït Menguellet, Pieter Present, Emma Krol, Koen Van der Gucht, Ann Moens en Koen van Hoeylandt, de leerlingen en oud-leerlingen van Scholen Da Vinci (GO! Sint-Niklaas) die de uitdaging aangingen, deelnamen aan het symposium en zich maandenlang voorbereidden, de redactie van Uitgeverij Parrèsia en, in het bijzonder, Isabelle Vodoz. Bedankt voor alle ondersteuning, waardevolle opmerkingen, koekjes, voorstellen, geduld, vertaalhulp, zin voor avontuur en vooral enthousiasme... *sine qua non!*

Deel 1
GEBEUREN, WAARHEID, SUBJECT –
EEN GESPREK

I. WAT IS FILOSOFIE?

We vangen het gesprek graag aan met twee zeer algemene vragen: Wat is filosofie? En waarom filosofie?

Ik geef eerst een persoonlijk, en daarna een meer algemeen antwoord. Mijn eigen ontmoeting met de filosofie was eigenlijk een ontmoeting met een leermeester. Ik denk dat filosofie heel erg verbonden blijft met de figuur van de filosoof zelf. Zo zei Lacan al dat filosofie deel uitmaakt van het 'meesterdiscours'. Hij bedoelde het niet als een compliment, maar dat stoort me niet, ik neem het toch over. Ikzelf was helemaal van de kaart toen ik als jongeling op zestien- of zeventienjarige leeftijd Sartre las. Sartre lezen heeft me veranderd. Filosofie was dus, subjectief gezien, in de eerste plaats een ontmoeting met een bepaald type van discours, een discours waarvan ik de gevolgen wou onderzoeken om te zien waarheen het zou leiden.

Dat komt doordat filosofie een discours is met als bijzondere eigenschap dat ze een direct effect heeft op het bestaan van iemand, op het bestaan van een *subject* als zodanig. Het is niet iets wat je iemand aanleert. Filosofie heeft bijvoorbeeld tot doel iemands wereldbeeld te wijzigen, of een onderscheid te maken tussen goede en slechte handelingen, en ga zo maar door. Vanuit dat oogpunt is filosofie geen algemeen discours, juist omdat er die figuur van de filosoof zelf is. Het is een discours dat subjectief of subjectgebonden is en dat tegelijkertijd probeert om een doelpubliek te veranderen.

Dat fascineerde me. Ik was aanvankelijk van plan om boswachter te worden, of acteur, maar door het lezen van Sartre ben ik uiteindelijk bij de filosofie terechtgekomen.

Hoe zou ik filosofie dan in meer algemene termen definiëren, zoals ik haar heb begrepen na de ontmoeting met mijn eerste leermeester, Sartre? Ik heb nadien trouwens nooit afstand van hem gedaan; ik ben gewoon verder gegaan, en heb een eigen koers gevaren. Hoe zie ik de filosofie zelf? Waarom is haar bestaan gerechtvaardigd? Waarom bestaat ze? En waarom ben ik filosoof?

In feite probeert filosofie om in het menselijke handelen te zoeken naar wat een universele waarde heeft of kan hebben. Daar gaat het om, denk ik – zelfs in het geval van kritische of sceptische filosofen, want zij blijven sceptisch ten aanzien van hetzelfde vraagstuk. Ze kunnen besluiten dat er geen antwoord mogelijk is, maar ze vertrekken wel vanuit diezelfde vraag. De scepticus zegt bijvoorbeeld dat we de waarheid niet kunnen kennen, maar dat kan hij enkel stellen omdat hij in waarheid is geïnteresseerd. Hij vertrekt vanuit de notie waarheid, en nadien wacht hem het existentiële drama die waarheid nooit te kunnen kennen. Dat blijft echter wel een filosofische keuze. Globaal gezien houdt de filosofie zich dus bezig met datgene wat in het menselijke handelen, in het denken van de mens en in diens creaties, een waarde heeft die doorgegeven kan worden, een universele waarde, met inbegrip van filosofieën die stellen dat dit onmogelijk of moeilijk is. Ook zij maken deel uit van de filosofie, omdat ze van hetzelfde vraagstuk uitgaan. Dat is filosofie volgens mij.

Een belangrijk aspect van de filosofie, dat er integraal deel van uitmaakt, is daarom de vraag naar hoe we haar kunnen doorgeven of overbrengen op anderen. Veel filosofen hebben hier al over gesproken, maar ik denk dat er vandaag de dag twee manieren zijn om deze kwestie te benaderen.

De eerste is dat filosofie uiteindelijk een academische discipline is. Ze wordt dan op een soortgelijke manier overgebracht als aardrijkskunde of geschiedenis. Deze eerste benaderingswijze heeft een erg lange geschiedenis. Aristoteles, toch niet de minste, dacht er bijvoorbeeld ook zo over: volgens hem had je een meester en die stichtte dan een school. Je merkt het ook aan zijn stijl. Hij vertrekt steeds vanuit een heldere definitie, en trekt daar dan conclusies uit of bekijkt wat anderen vóór hem hebben gezegd.

De tweede benaderingswijze ziet filosofie als een *subjectivering*, waarvan de aanknopingspunten tot ver voorbij de academische discipline reiken. Wat doen we eigenlijk, bijvoorbeeld met jongeren, als we filosoferen? Dat kan niet helemaal academisch of schools zijn: je moet iets uitvinden, je moet situaties creëren. Het overbrengen of doorgeven van filosofie is steeds het creëren van situaties waarin degene tot wie je je richt het gevoel heeft dat hij of zij iets ontmoet. Andere disciplines kan je leren, maar filosofie niet; je moet haar ontmoeten en juist dat is haar bijzonderheid, haar singulariteit.

Je kan in het leven het geluk hebben om de filosofie te ontmoeten, en je kan de pech hebben haar nooit tegen te komen. Ik zie veel studenten wijsbegeerte aan de universiteit, maar als ik vijf minuten met hen praat, blijkt vaak dat ze de filosofie nooit